

Od sociální práce do krajské politiky

Petr Vojtíšek (Univerzita Karlova)

Rozhovor s Robertem Pisárem, radním Karlovarského kraje pro oblast sociálních věcí

Profesní cesty Roberta Pisára se protnuly s těmi mými již v roce 2015, kdy jsem zpracovával procesní audit pro neziskovou organizaci Pomoc v nouzi v Sokolově, ve které Robert Pisár v té době řediteloval. V roce 2021 se po krajských volbách stal zastupitelem a zároveň krajským radním pro oblast sociálních věcí. Pozoruhodná cesta od konkrétní přímé práce přes management v sociální práci až do aktivní veřejné politiky nebývá tak častá. Jen málo lidí s profesionálním vztahem k sociální práci se pohybuje ve vyšších patrech veřejných politik. I tento fakt dává rozhovoru nádech jisté výjimečnosti.

O ROBERTOVI PISÁROVI

Roberte, děkuji za čas, který sis vyčlenil pro rozhovor do našeho časopisu. Na úvod poprosím o stručný souhrn toho, jak se odvíjela Tvá profesní kariéra.

Petře děkuji, že sis na mne vzpomněl. Pracovat jsem začal hned po gymplu, neb jsem se musel ženit. Vystřídal jsem několik zaměstnání, včetně toho, že jsem dva roky učil na základní škole. Bakalářské studium sociální práce jsem distančně absolvoval v Plzni a krátce na to jsem začal pracovat na oddělení kontroly na úřadě práce. Šikanovali jsme malé zaměstnavatele za drobná pochybení, ale také jsme pomáhali tlačit na zaměstnavatele, kteří se nechovali dobře k zaměstnancům, třeba jim neplatili mzdy. Během těchto 2 let jsem začal pracovat i v domě na půl cesty, kde jsem se poprvé dostal k přímé práci. Na doporučení vedoucí této služby jsem nastoupil v roce 2000 jako vedoucí azylového domu v Sokolově, tehdy ještě součást Okresního ústavu sociálních služeb v Sokolově (dále jen OÚSS). Zde jsem získal první zkušenosti s prací s lidmi bez přístřeší a byl jsem i dlouho jediným zaměstnancem v přímé péči, zbytek „posádky“ tvořili kluci na civilce¹.

V roce 2003 OÚSS přešel z okresu pod kraj. V roce 2004 skončila náhradní vojenská služba, a my tak museli na pozici civilkářů přijmout zaměstnance. V tu dobu jsme se také děsili toho, co nám přinese připravovaný zákon o sociálních službách. V roce 2007 se kraj rozhodl svých malých služeb zbavit a nabídl je jejich vedoucím, aby si založili vlastní organizace. S manželkou a s mojí mámou jsme založili Pomoc v nouzi, o.p.s., která azylový dům v Sokolově převzala. Od roku 2008 jsem tak byl nejen sociálním pracovníkem, vedoucím služby, ale také ředitelem o.p.s., tedy tím, kdo řeší financování, komunikaci s úřady, kontroly atd.

1 Civilní služba tzv. „civilka“ byla v letech 1990–2004 alternativou k povinné základní vojenské službě pro ty, kteří odmítli nastoupit vojenskou službu z důvodu náboženského nebo politického přesvědčení.

Vznik naší o.p.s. se trefil do období, kdy na kraji byli aktivní úředníci. Díky krajským projektům pro služby prevence z ESF a také ve spolupráci s obcemi jsme během pár let organizaci rozšířili o další služby. V roce 2012 jsem poprvé zasedl jako opoziční zastupitel v krajském zastupitelstvu. Během dalších let jsme realizovali různé projekty, např. manufakturu na výrobu čokolády jako dílnu pro sociálně terapeutické činnosti, založili dva sociální podniky, ale také nakonec zavřeli pro nezáměr službu, ve které jsem začínal, tedy dům na půl cesty.

Studium na Katedře řízení sociálních a zdravotnických služeb na FHS UK jsem ukončil v roce 2017 prací o plánování sociálních služeb v Karlovarském kraji, jejímž závěrem bylo i zjištění, že plánování v kraji je většinou formální a uvádá, protože nemá politickou podporu.

Nárůst administrativy a tlak ze strany úřadů, kraje a měst na sociální služby během let postupně narůstal. V roce 2020 jsem si uvědomil, že už vůbec neřeším zlepšování služeb pro klienty a podmínky práce pro zaměstnance, ale věnuji většinu svého času obhajobě správného vykazování o poskytovaných službách a souboji s kontrolami, které často prováděli lidé, kteří o naší práci neměli potuchy. Zjistil jsem, že jako ředitel o.p.s. již nejsem schopen organizaci ubránit. Kraj obvykle vystupoval tak, že když kontroloři něco zjistili, tak to bylo správně, bez možnosti další obrany pro sociální služby. Jenže v neziskovém sektoru management nese skutečnou odpovědnost, na rozdíl od úřadů nebo příspěvkových organizací. Naštěstí mne tehdy oslovil přítel, Miroslav Balatka, senátor za STAN. Já se rád zapojil do hnutí, do krajské kampaně a následně i do vyjednávání. Můj cíl byl jasný, chci být radní pro sociální věci a věci měnit. Bylo mi taky jasné, že buď budu mít tuto gesci, nebo žádnou, necítím se být univerzálním politikem. Stalo se a bojuji dál.

To je ukázka profesionálního postupu zdola z praxe do veřejně aktivní činnosti. Jsi člověk mnoha dovedností a rolí, zkus je nějak prioritizovat. Pokud bys o sobě měl povědět tři jednoduché věty, které Tě budou charakterizovat, které to budou?

Prý jsem empatický, mám rád děti a staré lidi. Jsem odpovědný, aktivní a angažovaný. Řeším i věci, které mají řešit jiní, což leze lidem okolo mne na nervy.

Působil jsi řadu let jako ředitel nestátní neziskové organizace, která poskytovala řadu sociálních služeb, co ses přitom naučil?

Že to, co lidi inspiruje, jsou příklady dobré praxe, prokazatelné úspěchy. Základem úspěchu organizace jsou kompetentní lidé, což se ne vždy kryje s jejich formálním vzděláním a dobré mezilidské vztahy. Že je dobré sdílet vizi a její detailní provádění je třeba nechat na zapojených lidech. Že svět se stále mění a ten, kdo nereaguje na změny, se sám odsuzuje ke stagnaci, případně k zániku.

Co Tě v profesním životě nejvíce ovlivnilo?

Moje máma se starala o svoji babičku s Alzheimerovou chorobou doma, až do babiččiny smrti. Jsme široká rodina a o své bližní jsme se vždy starali. Držíme spolu a hodně se setkáváme. Mám asi vrozený odpor k formalismu, proto nemůžu pracovat na úřadech a taky mne přímo rozpaluje každá povinnost pod sankcí, která nemá jiný účel než se stát předmětem kontroly. Měl jsem obrovské štěstí na spolupracovníky,

v Pomoc v nouzi, o.p.s jsem se radil, hádal a taky slavil se silnými osobnostmi, stále je považuji za své přátele. Skvělá byla krátká stáž ve službách v Holandsku, stejně tak studium na katedře řízení FHS UK, setkávání s inspirativními pedagogy: Petrem Vrzáčkem, docentkou Havrdovou, profesorem Tomešem, Mgr. Lejsalem atd., ale také s kolegy studenty, byli jsme dobrý ročník se spoustou zkušených praktiků z různých oborů.

O SOCIÁLNÍ PRÁCI

Jaký je Tvůj pohled na sociální práci, jaká je jí role mezi ostatními pomáhajícími profesemi?

Nejsem teoretik sociální práce a nevím, jak shrnout tak širokou oblast aktivit, které se sociální pracovníci věnují. Sociální práce, ať už profesionální nebo na dobrovolné bázi, se snaží překonávat nerovnosti mezi lidmi, podporovat ty, kteří svůj boj se životem prohrávají a často nejde jen o přímou pomoc, ale i pomoc s nalézáním řešení nebo s hledáním motivace. Sociální práce je také nástroj, který využívá chytřejší část společnosti ke zvyšování svých pocitů jistoty a bezpečí. Navíc jejím financováním mohou být lidé solidární i bez osobního nasazení.

Jak by měla podle Tebe sociální práce působit ve společnosti a pro společnost, aby byla vnímána jako svébytná a potřebná profese (nebo systematická činnost)?

Podle mne je třeba, aby lidé v sociálních profesích zůstávali empatickými lidmi, aby se neskrývali za názvy pracovních pozic a očekávanými pracovními náplněmi. Současně, aby na sobě pracovali, vzdělávali se, hledali nové cesty, stále vyhodnocovali dopady svého snažení a stále pochybovali o správnosti svých postupů.

Ale jak takový empatický a na klienta orientovaný sociální pracovník může svou prací přesvědčit politika, který může bez znalosti věci přicházet s diametrálně odlišnými názory na řešení problémů v lokalitě, regionu atd... a navíc k tomu má prostředky, o kterých rozhoduje?

Napadá mne, že politici jsou přeceňováni. Jejich vliv na dění nepopírám a u silných osobností může být výrazný, ale každodenní činnost, prováděcí předpisy a pravidla, detaily, kterými jsou naplňovány vize politiků, více ovlivňují úředníci. Na politiky se dá působit prostřednictvím osobních vazeb, prostřednictvím sociálních sítí (všichni si mohou vzpomenout, jak se minulá vláda v době Covidu řídila náladami voličů na FB...) a jak říká můj kamarád, soustavným a vytrvalým tlakem, zejména mediálním. Na úředníky lze tlačit přes politiky, naštěstí žijeme v demokracii, ne v byrokracii...

Jak může rozvoj sociální práce ovlivnit skutečnost, když na vyšších veřejných exekutivních pozicích účinkují lidé, kterým je sociální práce blízká nebo jsou dokonce sociálními pracovníky jako Ty?

Nevím. Doufám, že nakazím kolegy z úřadu a kolegy politiky jinými pohledy na sociální témata. Doufám, že tito pozitivně nakažení lidé budou v budoucnu, a i beze mne, sami iniciativní a otevření ke snaze dalších lidí o změny. Protože změny potřebujeme, nechceme-li zůstat u toho, že nám končí spousta dětí v dětských domovech, spousta lidí umírá v LDN, spousta lidí se potýká celý život se sociálním vyloučením, jen proto, že se do něj již narodila atd.

Co naopak podle Tebe způsobuje sociální práci medvědí službu?

Jako ve všech profesích šlendrián, lajdáckost a formalismus, takové to, „udělal jsem to, co jsem měl, dál už s tím nic dělat nemůžu“. Samozřejmě škodí pochybení jednotlivců v péči o potřebné nebo při používání veřejných peněz a následná medializace těchto kauz, která je vždy silnější než dobré zprávy.

O KRAJSKÉ SOCIÁLNÍ POLITICE

Jistou politickou zkušenost z obecní i krajské samosprávy máš již roky. Které věci Tě ale nejvíce překvapily po nástupu do funkce krajského radního?

Překvapil mne tuhý odpor spojených odborů krajského úřadu vůči změnám, které byly součástí našeho volebního programu. Překvapilo mne, jak moc se liší představa, kterou o sobě úřad šíří a realita, jak výkonný ve skutečnosti je. S nejedním kolegou jsme se shodli na tom, že jsme očekávali, že po volbách nasedneme do super autáku,

který se žene k cíli, namísto toho jsme nasedli do auta s nálepkami přes rez a ucházející pneumatikou, kterou nikdo z posádky nechce zalepit a nás k tomu nepustí.

Karlovarský kraj se bohužel objevuje ve statistikách mezi nejhoršími v některých ukazatelích sociální politiky — úroveň vzdělanosti, kvalita školství, míra chudoby a sociálního vyloučení, dostupnost sociálních služeb. Jak se to stalo? A kde začít s přeměnou?

Jak nám napověděl p. Kotter, musíme vzbudit pocit naléhavosti, tzn. mluvit o problémech a důsledcích, demonstrovat je na příkladech a datech, zvát sem autority s příklady možných funkčních řešení, přesvědčovat spolupracovníky a ideálně veřejnost, aby na politiky tlačila... Do této snahy nám loni se svou naléhavostí „házel vidle“ Covid, letos invaze rusáků na Ukrajinu.

Současně se od počátku snažím hledat spolupracovníky, spřízněné duše, experty, oslovuji kolegy politiky, snažím se probít přes krustu úřednické kukly k osobním vazbám s úředníky, máme zárodky organizační struktury, která by zastřešovala sociální začleňování z pozice kraje... budujeme koalici pro změnu. Současně pracujeme na nové vizi a strategii, těch potřebných kroků je ještě mnoho, ale začali jsme. Čas ukáže, jestli dostaneme šanci to dotáhnout k realizaci změny.

Co bys v krajské sociální politice změnil, kdybys mohl a měl k tomu pravomoci, finance a instituce?

Postupuji podle plánu a likviduji jednu překážku za druhou, abych plnil naše programové priority, jen to tempo je pomalejší, než jsem čekal. Co by kdyby neřeším.

To zní tak trochu politicky. Jaké jsou tedy ty konkrétní priority kraje a jak je ovlivnila Tvá profesní výbava?

Kdokoliv si je může přečíst je to veřejně dostupný materiál zde. Pracovalo nás na nich více, je to samozřejmě průnik programů stran koalice.

Jaké konkrétní kroky připravuješ v rámci své funkce v nadcházejících letech?

Pro letošek další úpravy pravidel pro poskytovatele sociálních služeb. Zejména zlepšení jejich pozice vůči kraji v rámci smluvních vztahů, povinností, kontrol a možností obrany vůči nálezům kontrolorů, kdy se náš kraj ke službám choval často necitlivě. Zpřesníme pravidla pro zařazování do sítě služeb tak, aby už neumožňovala ohýbání dle zájmů regionálních politiků, což se dělo. Dokončíme pro rok 2023 změnu systému monitoringu, aby některé služby nevykazovaly počty intervencí a kontaktů, což se neosvědčilo a nahradíme to vykazováním času přímé práce. Začali jsme pracovat na minimálním personálním standardu pro pobytové služby, na což jsem moc zvědavý, už si na tom vylámali zuby i větší odborníci, než jsme my. Ve zkušebním módu sbíráme data v rámci systému unikátního žadatele, aby se to služby i úřad letos naučily a pro rok 2023 to zapracujeme i mezi smluvní povinnosti, aby kraj konečně získal věrohodná data o čekatelích na pobytové služby, a ne pouze počty dupli a triplicitních žádostí. Bojujeme, a zatím dost marně, o to, aby ministerstvo životního prostředí akceptovalo náš krajský plán spravedlivé územní transformace a do operačního programu, který jej má podpořit začlenilo i témata sociálního začleňování.

Pracujete v rámci řešení problémů s multioborovým přístupem zaměřeným na problém, nebo je zde stále jistý resortismus?

Ani našemu kraji se resortismus nevyhýbá, přesto se o přesahy snažíme. V sociální oblasti se pokoušíme spolupracovat se zdravotnictvím, se školstvím, ale i s odborem bezpečnosti a krizového řízení, protože na ty v minulosti přešla agenda bezdomovectví a závislostí. V rámci hledání role kraje jako aktéra sociálního začleňování víme, že se změnami sociálně vyloučených lokalit máme šanci jen ve spolupráci s obcemi, se zaměstnavateli, se školami atd.

ZÁVĚREČNÁ OTÁZKA

Probrali jsme několik témat. Je i přesto něco, co Ti v kontextu rozhovoru běželo hlavou a nehodilo se to k tématu? Teď je možné to uvést...

Tisíc věcí, přemýšlím, jestli nemám ADHD 😊. Ale vážně, upřímně děkuji, Petře, za zájem o náš malý, ale krásný kraj!

Ještě jednou velké díky za rozhovor!